

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIGA XORIJIY TILLARNI
O‘RGATISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI**

Rasulova Shahnoza Abduvasi qizi

Assistant o‘qituvchi,

Qarshi davlat texnika universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga xorijiy tillarni o‘qitishning ilmiy-nazariy asoslari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda lingvopsixologik omillar tahlil qilinadi. Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida xorijiy til o‘qitishning ahamiyati, o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali metodlardan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Shuningdek, kommunikativ yondashuv, o‘yin texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va interaktiv metodlarning o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o‘rni ilmiy asosda bayon etiladi. Maqolada eshitish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini rivojlantirishning metodik jihatlari hamda motivatsion omillarning ta‘lim samaradorligiga ta‘siri haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, xorijiy til, lingvopsixologiya, kommunikativ yondashuv, pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, motivatsiya, nutq kompetensiyasi, innovatsion ta‘lim, vizual vositalar.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni bilish zamonaviy ta‘limning muhim talablaridan biri hisoblanadi. Jahon hamjamiyati bilan integratsiyalashuv, xalqaro axborot almashinuvi va ilm-fan taraqqiyoti xorijiy tillarni chuqur o‘rganishni taqozo etmoqda. Shu sababli, Respublikamizda ham xorijiy tillarni o‘qitishga davlat siyosati darajasida alohida e‘tibor qaratilib, boshlang‘ich ta‘limdan boshlab chet tillarini o‘rgatish tizimi keng yo‘lga qo‘yilgan.

Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim davrlardan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning tafakkuri, xotirasi, nutqi va muloqot ko‘nikmalari faol rivojlanadi. Psixologlarning ta‘kidlashicha, 6–10 yosh oralig‘idagi bolalarda taqlid qilish, eslab qolish va yangi til birliklarini tez o‘zlashtirish qobiliyati yuqori bo‘ladi. Shu bois xorijiy tilni aynan boshlang‘ich sinfdan boshlab o‘qitish samarali natija beradi.

Xorijiy tilni o‘qitish jarayonida faqat grammatik qoidalarni o‘rgatish bilan cheklanib qolmasdan, o‘quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish muhimdir. Ya‘ni o‘quvchi til vositasida erkin fikr almasha olishi, kundalik vaziyatlarda muloqot qila bilishi zarur. Bunday natijaga erishish esa zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va psixologik yondashuvlardan samarali foydalanishni talab etadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik va lingvistik xususiyatlari.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologik jihatdan faol, qiziquvchan va hissiy ta'sirga moyil bo'ladilar. Ular ko'proq o'yin orqali bilim olishga intiladi. Shu sababli, dars jarayonida o'yin elementlaridan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Lingvopsixologik nuqtai nazardan qaraganda, bolalarda til o'rganish tabiiy jarayon sifatida kechadi. Ular so'z va iboralarni ko'proq eshitish va takrorlash orqali o'zlashtiradilar. Bu esa xorijiy til darslarida audial va vizual vositalarning muhim o'rin tutishini ko'rsatadi.

Olimlar, jumladan, O.S. Ushakova va B.V. Belyaevlarning ilmiy qarashlariga ko'ra, boshlang'ich ta'limda til o'rgatish jarayoni bolalarning yosh xususiyatlariga mos tashkil etilishi lozim. Ayniqsa: fonetik ko'nikmalarni shakllantirish, lug'at boyligini oshirish, sodda grammatik tuzilmalarni o'rgatish, nutqiy vaziyatlarni yaratish muhim metodik omillar hisoblanadi.

Shuningdek, bolalarda uzoq vaqt davomida bir faoliyatga diqqatni jamlash qiyin bo'lgani sababli dars jarayonida faoliyat turlarini tez-tez almashtirib turish tavsiya etiladi. Masalan, tinglash mashqlaridan so'ng o'yinli mashg'ulotlar yoki rasmlar bilan ishlash o'quvchilarning charchashining oldini oladi.

Xorijiy til o'qitishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari. Hozirgi kunda xorijiy tillarni o'qitishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan keng foydalanilmoqda. Ushbu metodlar o'quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantirishga xizmat qiladi.

Kommunikativ yondashuv. Kommunikativ yondashuv xorijiy tilni amaliy muloqot vositasi sifatida o'rgatishga asoslanadi. Bu metod orqali o'quvchilar real hayotiy vaziyatlarda til birliklaridan foydalanishni o'rganadilar. Darslarda: dialoglar, rolli o'yinlar, savol-javob mashqlari, juftlik va guruh ishlari tashkil etiladi.

Mazkur yondashuv o'quvchilarning gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi.

Interaktiv metodlar. Interaktiv metodlar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga va jamoada ishlashga o'rgatadi. "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Insert", "Fishbone" kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ayniqsa quyidagi metodlar samarali:

"Kim tez topadi?";

"So'zni davom ettir";

"Rasm asosida hikoya tuz";

"Top va ayt" o'yinlari.

Bu metodlar bolalarda ijodkorlik va muloqot madaniyatini shakllantiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.

Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali tashkil etish imkonini beradi. Multimedia vositalari, animatsiyalar, interaktiv taqdimotlar va mobil ilovalardan foydalanish o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Video va audio materiallar orqali o'quvchilar talaffuzni to'g'ri o'rganadilar, eshitish ko'nikmalarini rivojlantiradilar, tabiiy nutqni anglashni mashq qiladilar.

Nutq faoliyati turlarini rivojlantirish metodikasi. Xorijiy tilni o'qitishda nutq faoliyatining to'rtta turi — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini uyg'un holda rivojlantirish muhimdir.

Tinglab tushunish ko'nikmasi. Eshitish orqali til o'rganish boshlang'ich bosqichda asosiy o'rin tutadi. O'quvchilar qo'shiqlar, qisqa dialoglar, ertaklar va multfilmlar orqali yangi so'zlarni tabiiy ravishda o'zlashtiradilar.

Gapirish ko'nikmasi. Boshlang'ich bosqichda gapirish ko'nikmasini shakllantirish uchun sodda savol-javob mashqlari, dialoglar va rolli o'yinlardan foydalanish tavsiya etiladi. O'quvchilarni xatodan qo'rqmasdan gapirishga undash muhim hisoblanadi.

O'qish ko'nikmasi. O'qish jarayonida qisqa va sodda matnlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Rasmlar bilan boyitilgan matnlar o'quvchilarning matn mazmunini tezroq tushunishiga yordam beradi.

Yozish ko'nikmasi. Yozish ko'nikmasi dastlab harflar va sodda so'zlarni yozishdan boshlanadi. Keyinchalik qisqa gap va matnlar tuzishga o'tiladi. Namuna asosida yozdirish boshlang'ich bosqich uchun samarali metod hisoblanadi.

Motivatsiyaning xorijiy til o'rganishdagi o'rni. Ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan o'quvchilarning motivatsiyasiga bog'liq. Agar bola til o'rganishga qiziqsa, u darslarda faol qatnashadi va bilimlarni tezroq o'zlashtiradi.

Motivatsiyani oshirish uchun rag'batlantirish, maqtov, qiziqarli o'yinlar, musobaqalar. interaktiv topshiriqlardan foydalanish zarur.

O'qituvchi o'quvchilar bilan do'stona muhit yaratishi va har bir bolaning muvaffaqiyatini e'tirof etishi kerak. Ijobiy psixologik muhit ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga xorijiy tillarni o'qitish murakkab, ammo muhim pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etishda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish katta ahamiyatga ega.

Kommunikativ yondashuv, o'yin texnologiyalari va axborot-kommunikatsiya vositalari yordamida o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish mumkin. Shuningdek, motivatsion omillarni kuchaytirish va ijobiy ta'lim muhitini yaratish xorijiy til o'rganish samaradorligini oshiradi.

Natijada, boshlang'ich ta'lim bosqichida xorijiy tilni puxta o'rgatish o'quvchilarning kelajakdagi ta'lim faoliyati va shaxsiy rivojlanishi uchun mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. –T.: O'zbekiston, 1997. – 315 b.
- 2.Karimov I.A. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyoti poydevori. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasida so'zlagan nutqi, 1997 yil avgust. –T.Sharq, 1998 51 b.
- 3.Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch., - T.: O'zbekiston, 2008. - B. 53.
- 4.Karimov I.A. “Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash - mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti” mavzudagi xalqaro anjumanning yakuniy hujjati-rezolyusiyasi. // Xalq so'zi, 2012 yil 22 fevral.
- 5.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrda “Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risi”da. PQ 1875. “Xalq so'zi” 2012 y, 240 (5660) – son.
- 6.O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta Maxsus Talim Vazirligi. Chet tili fani o'quv dasturi. T., 2013.–18 b.
- 7.O'zbekiston Respublikasi uzluksiz talim tizimining Davlat Talim Standartlari // Xalq talimi ilmiy-metodik jurnal.4-son. 2013.– B.4 32.
- 8.O'zbekiston Respublikasi uzluksiz majburiy ta'lim tizimining Davlat ta'lim standartlari. –T., – 2017.
- 9.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi» to'g'risidagi PF-4947-son farmoni. // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 yil, 6-son, 70-modda.
- 10.O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirining 2017 yil 9 iyundagi “Boshlang'ich ta'limga qo'yiladigan davlat talablarini tasdiqlash to'g'risida”gi 5-mh-son buyrug'i. // O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2017 yil, 17 iyulda ro'yhatdan o'tkazildi, ro'yxat raqami 2898.